

УДК 364-7

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.37>

Вадим ТЕРЬОШИН

аспірант, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», вул. Віктора Новікова, 2, м. Лубни, Полтавська обл., Україна, 37500

ORCID: 0009-0006-7369-4324

Бібліографічний опис статті: Терьошин, В. (2026). Соціально-педагогічні умови формування культури здорового способу життя молоді фахівцями сфери громадського здоров'я. *Ввічливість. Humanitas*, 1, 288–296, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.37>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ ФАХІВЦЯМИ СФЕРИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

У статті на основі системного підходу обґрунтовано соціально-педагогічні умови формування культури здорового способу життя молоді в межах діяльності системи громадського здоров'я. Доведено, що проблема формування такої культури є предметом міждисциплінарних досліджень, що об'єднують зусилля фахівців із соціальної педагогіки, медицини, психології та соціальної роботи. Культура здорового способу життя трактується як складне інтегральне особистісне утворення, яке поєднує систему знань про здоров'я, ціннісні орієнтації, стійку мотивацію та практичні навички здоров'язбереження. У роботі розкрито сутність соціально-педагогічних умов як багатокомпонентного процесу, спрямованого на створення такого соціального та освітнього середовища, що сприяє усвідомленню молоддю цінності здоров'я як ключового особистісного та суспільного ресурсу. Структура цих умов охоплює внутрішні чинники, такі як готовність до самодисципліни, та зовнішні впливи, пов'язані з організацією профілактичної та просвітницької роботи. Особливу увагу приділено ретельному обґрунтуванню мотиваційних, організаційних, освітніх та міжсекторальних складових, які не функціонують ізольовано, а перебувають у тісному взаємозв'язку. Мотиваційні умови спрямовані на розвиток внутрішньої потреби у зміцненні здоров'я, тоді як організаційні забезпечують доступність програм громадського здоров'я. Освітній компонент реалізується через інтеграцію здоров'язбережувального змісту в систему формальної та неформальної освіти з використанням інтерактивних методів. Визначено провідну роль фахівців сфери громадського здоров'я, які виконують освітню, мотиваційну та координаційну функції, виступаючи медіаторами між молоддю та державними й громадськими інституціями. Акцентовано, що саме міжсекторальний підхід дозволяє об'єднати зусилля соціальних служб, освітніх закладів та органів влади для досягнення сталих позитивних змін у поведінці молоді. Комплексна реалізація зазначених умов створює передумови для підвищення ефективності соціально-педагогічної діяльності та розроблення новітніх моделей здоров'язбереження в умовах сучасних суспільних викликів.

Ключові слова: соціально-педагогічні умови, здоровий спосіб життя молоді, громадське здоров'я, соціальна робота.

Vlad TERYOSHIN

Postgraduate Student, Luhansk Taras Shevchenko National University, 2 Viktor Novikov str., Lubny, Poltava region, Ukraine

ORCID: 0009-0006-7369-4324

To cite this article: Teryoshin, V. (2026). Social and educational conditions for fostering a culture of healthy lifestyles among young people by public health professionals [Socio-pedagogical conditions for the formation of a culture of a healthy lifestyle among young people by public health specialists]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 288–296, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.37>

© В. Терьошин, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

SOCIO-PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF A CULTURE OF A HEALTHY LIFESTYLE AMONG YOUNG PEOPLE BY PUBLIC HEALTH SPECIALISTS

The article, based on a systemic approach, substantiates the socio-pedagogical conditions for the formation of a culture of a healthy lifestyle among young people within the framework of the public health system. It is proven that the problem of forming such a culture is the subject of interdisciplinary research, combining the efforts of specialists in social pedagogy, medicine, psychology and social work. The culture of a healthy lifestyle is interpreted as a complex integral personal formation that combines a system of knowledge about health, value orientations, stable motivation and practical health-preserving skills. The work reveals the essence of socio-pedagogical conditions as a multi-component process aimed at creating such a social and educational environment that contributes to the awareness of the value of health by young people as a key personal and social resource. The structure of these conditions includes internal factors, such as readiness for self-discipline, and external influences related to the organization of preventive and educational work. Particular attention is paid to a thorough justification of motivational, organizational, educational and intersectoral components, which do not function in isolation, but are closely interconnected. Motivational conditions are aimed at developing an internal need for health promotion, while organizational conditions ensure the accessibility of public health programs. The educational component is implemented through the integration of health-saving content into the system of formal and informal education using interactive methods. The leading role of public health specialists who perform educational, motivational and coordination functions, acting as mediators between youth and state and public institutions, is determined. It is emphasized that it is the intersectoral approach that allows combining the efforts of social services, educational institutions and government bodies to achieve sustainable positive changes in the behavior of youth. The comprehensive implementation of these conditions creates the prerequisites for increasing the effectiveness of socio-pedagogical activities and developing new models of health care in the face of modern social challenges.

Key words: socio-pedagogical conditions, healthy lifestyle of youth, public health, social work.

Актуальність проблеми. Формування культури здорового способу життя молоді одне із пріоритетних завдань системи громадського здоров'я в умовах сучасних соціальних трансформацій. Молодь розглядається як ключова соціально-демографічна група, від рівня здоров'я та здоров'язбережної поведінки якої залежать: демографічна стабільність, економічний потенціал і сталий розвиток суспільства. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, саме у молодому віці закладаються стійкі поведінкові моделі, які визначають стан здоров'я людини впродовж усього життя. В Україні проблема формування культури здорового способу життя молоді ускладнюється зниженням рівня фізичної активності, поширенням шкідливих звичок, зростанням психоемоційного навантаження та впливом цифрового середовища. У зв'язку з цим особлива роль відводиться фахівцям сфери громадського здоров'я, які здійснюють профілактичну, освітню та мотиваційну діяльність, спрямовану на зміцнення здоров'я молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняних та англійських наукових дослідженнях культура здорового способу життя розглядається як інтегральна характеристика особистості, що поєднує систему знань про здоров'я, ціннісні орієнтації, мотивацію та суто практичні навички поведінки, які направлені на

збереження здоров'я. Слід зазначити, що підлітковий вік – це період значних перетворень та відкриттів. Це час для утвердження власної особистості та розвитку більш глибоких відносин у суспільстві, шкільному середовищі та сім'ї. Підлітки можуть відчувати: фізичні зміни, посилення агресивності, бунтарську поведінку та проблеми з адекватним спілкуванням. Нездорові звички, такі як: паління, неправильне харчування, ризикована сексуальна поведінка та малорухливий спосіб життя – зазвичай починаються саме у цьому періоді життя. Зрештою, вони можуть призвести до розвитку хронічних захворювань у дорослому віці (Lazzeri G., Azzolini E., Pammolli A., Simi R., Meoni V, Giacchi M., 2014, p. 83). Хронічні захворювання або неінфекційні захворювання займають перше місце за смертністю у всіх вікових групах у всьому світі. Поведінкові та біологічні фактори ризику НІЗ формуються у дитинстві та підлітковому віці та зберігаються до дорослого віку. Здорова поведінка вважається одним із основних способів профілактики хронічних захворювань. До найважливіших факторів, що сприяють зміцненню здоров'я, належать: відповідальність за здоров'я, фізичні вправи, правильне харчування, соціальна підтримка, управління стресом та насолода життям

Науковці підкреслюють, що формування культури здоров'я молоді є складним, бага-

токомпонентним процесом, який не обмежується інформуванням, а передбачає формування усвідомленого ставлення до власного здоров'я. Дослідження українських авторів свідчать, що культура здорового способу життя формується під впливом освітнього середовища, соціальних інститутів і державної політики у сфері охорони здоров'я та молодіжної роботи. Особливе значення надається вихованню мотивації до здорової поведінки, оскільки саме вона забезпечує сталість і довготривалість позитивних змін у способі життя молоді (Tabrizi J., Doshmangir L., Khoshmaram N., Shakibazadeh E., Abdolahi H., Khabiri R., 2024, р. 58-60). Тобто, визначається провідна роль, яку відіграють фахівці сфери громадського здоров'я у формуванні культури здоров'я молоді. Вони активно сприяють реалізації стратегій збереження та зміцнення здоров'я молоді. Їх діяльність охоплює планування та впровадження профілактичних програм, санітарно-просвітницьку роботу, моніторинг поведінкових ризиків і міжсекторальну взаємодію. Згідно з підходами ВООЗ, ефективне формування здорового способу життя можливе лише за умови поєднання індивідуальних, соціальних і середовищних інтервенцій. Також, слід зазначити, що на сьогодні – соціальна, політична, економічна криза в Україні на тлі повномасштабного вторгнення росії спричинили появу великої кількості вразливих категорій населення, серед яких питома кількість приходить саме на молодь, яка в нормативному та науковому вітчизняному просторі визначається як та частина суспільства, що найбільш вразлива до впливу негативних чинників та не в змозі самостійно забезпечити собі гідних умов існування. У зв'язку з цим актуалізувалася проблема професійної підготовки фахівців до роботи із вразливими категоріями населення. За предметним полем професійної діяльності найбільш близькими до розв'язання комплексних проблем вразливих категорій населення є фахівці з соціальної роботи та соціальної педагогіки, професійна підготовка яких здійснюється в Україні за спеціальністю 231 Соціальна робота (Юрків Я.І., 2022, с. 91–98.)

Українські науковці зазначають, що фахівці у сфері громадського здоров'я мають сприяти формуванню в молоді ціннісного ставлення

до здоров'я як особистісного й суспільного ресурсу, а також розвивати навички саморегуляції та відповідальної поведінки. На сьогодні в Україні впроваджуються певні кроки щодо збереження та зміцнення здоров'я її громадян, зокрема такі як валеологічна освіта, соціальна профілактика та державна підтримка соціально вразливих верств населення. Сучасний стан здоров'я української молоді та загальна демографічна ситуація в суспільстві свідчать, що існує реальна потреба в розвитку культури здорового способу життя різних груп населення нашої країни, в першу чергу – підростаючого покоління. Сьогодні, коли Україна формується як розвинута, демократична, правова країна світу, послідовно наближає критерії та орієнтири національного розвитку до стандартів, прийнятих в країнах Європейського Союзу, не можна недооцінювати стан здоров'я, соціальне самопочуття населення в цілому і молоді зокрема. Якісний стан здоров'я молоді є показником цивілізованості держави. Здоров'я молодого населення є найвищою цінністю суспільного та соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Одним із важливих напрямів соціального виховання молодого покоління країни є формування здорового способу життя та профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі. Така робота має бути науково обґрунтованою і спрямованою на усвідомлення молоддю цінності власного і громадського здоров'я, як ресурсу життя окремої людини, так і країни в цілому. А також – створення умов щодо запобігання небезпечної поведінки, вироблення умінь та навичок здорового способу життя тощо, впровадження ефективних методик роботи в молодіжному середовищі та відповідної підготовки спеціалістів, які працюють з молоддю. У цьому контексті культура здорового способу життя розглядається не лише як індивідуальна характеристика особистості, а як складова загальної програми формування культури суспільства (Андріученко Т., Вакуленко О., Волков В., Дзюба Н., Коляда В., Комарова Н., Пеша І., Тілікіна Н. (кер. авт. колект. О. Вакуленко), 2018, с. 100, Кулик І. В. 2020, с. 236).

Одним із сучасних аспектів формування культури здорового способу життя молоді є вплив цифрових технологій та соціальних мереж. Цифрові технології міцно увійшли

в життя людей у всьому світі, та відіграють все більш важливу роль у охороні здоров'я молоді і людства взагалі. Це відкриває можливості для використання цифрових технологій з метою надання доступу до інформації та послуг, які раніше були недоступні, у тому числі у сфері зміцнення здоров'я. Цифрове забезпечення зміцнення здоров'я визначається як застосування цифрових технологій для підвищення контролю над своїм здоров'ям та його поліпшення. Удосконалення технологій, розширення можливостей підключення та розповсюдження смартфонів і пристроїв, що носяться, з часом відкривають додаткові можливості для використання цифрових технологій з метою зміцнення здоров'я. Не у всіх країнах світу є адекватне медичне страхування для забезпечення доступу до інформації щодо зміцнення здоров'я (Всесвітня організація охорони здоров'я, 2023), і цифрові технології можуть бути використані для розширення охоплення та забезпечення доступу. Крім того, пандемія COVID-19 прискорила інтеграцію цифрових медичних послуг у звичайну систему охорони здоров'я і змінила ландшафт охорони здоров'я. Цифрова охорона здоров'я нікуди не подінеться, і дуже важливо визначити способи використання технологій, які дозволять людям посилити контроль над своїм здоров'ям та покращити його. Англомовні дослідження свідчать, що цифрове середовище істотно змінює поведінкові практики молоді, впливаючи як позитивно, так і негативно на фізичне та психічне здоров'я. З одного боку, цифрові платформи можуть сприяти поширенню інформації направленої на збереження здоров'я та залученню молоді до профілактичних програм, з іншого – підвищують ризик гіподинамії, інформаційного перевантаження та психоемоційних розладів. У систематичних оглядах підкреслюється, що молодь сприймає здоров'я як багатовимірне поняття, що включає фізичні, психічні та соціальні компоненти, сформовані в конкретному культурному контексті. Це зумовлює необхідність адаптації програм громадського здоров'я до реальних потреб і цінностей молоді (Rebecca Raeside, 2025, p. 172.).

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що попри наявність значної кількості праць, присвячених окремим аспектам здорового

способу життя, проблема соціальнопедагогічних умов формування культури здорового способу життя молоді саме у сфері громадського здоров'я залишається недостатньо систематизованою. Недостатньо дослідженими є питання міжсекторальної взаємодії, адаптації міжнародних підходів до українських реалій та розроблення цілісних моделей соціальнопедагогічного впливу на молодь.

Мета дослідження: проаналізувати соціально-педагогічні умови формування культури здорового способу життя молоді у сфері громадського здоров'я.

Завдання:

1. Проаналізувати наукові підходи до трактування поняття «культура здорового способу життя молоді» у вітчизняних та зарубіжних соціально-педагогічних і медико-соціальних дослідженнях.

2. Визначити сутність та структуру соціально-педагогічних умов формування культури здорового способу життя молоді у контексті діяльності системи громадського здоров'я.

3. Охарактеризувати роль фахівців сфери громадського здоров'я у формуванні корисних для здоров'я звичок та культури здорового способу життя молоді.

4. Обґрунтувати соціально-педагогічні умови ефективного формування культури здорового способу життя молоді (мотиваційні, організаційні, освітні, міжсекторальні).

Методи дослідження: було використано аналітичний метод для розкриття теоретичних концепцій соціально-педагогічних умов формування культури здорового способу життя молоді у сфері громадського здоров'я, що дозволить зрозуміти основні тенденції та напрямки розвитку такої сфери діяльності.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняних і закордонних наукових дослідженнях культура здорового способу життя молоді розглядається як складне інтегральне утворення, що поєднує когнітивний, цінністномотиваційний та поведінковий компоненти. Українські науковці трактують її як складову загальної культури особистості та суспільства, що формується під впливом освітнього середовища, соціальних інститутів і державної політики у сфері охорони здоров'я. У працях Т. Андріюченко, О. Вакуленко, І. Пеші, Н. Тілікіної культура здорового способу життя визнача-

ється як результат цілеспрямованого соціально-педагогічного впливу, спрямованого на формування ціннісного ставлення до здоров'я та відповідальної поведінки молоді. Зарубіжні дослідження доповнюють даний підхід, розглядаючи культуру здорового способу життя крізь призму соціальних детермінант здоров'я, поведінкових моделей та контекстуальних чинників. Зокрема, у працях Lazzeri та співавторів доведено, що поведінкові звички, сформовані у підлітковому та молодіжному віці, мають довготривалий вплив на стан здоров'я у дорослому житті, що підсилює значущість формування культури здорового способу життя саме на ранніх етапах соціалізації. Також, ці автори відмічають, що здоровий спосіб життя покращує якість життя і знижує захворюваність та інвалідність. Однак підлітки стикаються з багатьма перешкодами для застосування методів, що сприяють зміцненню здоров'я. До таких перешкод відносяться недостатня соціальна та емоційна підтримка, фінансові проблеми, фізичні обмеження, численні проблеми з ліками та недолік знань. Крім того, в порівнянні з дорослими, підлітки можуть мати обмежені можливості для застосування методів, що сприяють зміцненню здоров'я, або можуть не вважати себе вразливими до довготривалих наслідків захворювань.

F. Bakouei, S. Jalil Seyedi-Andi, A. Bakhtiari, S. Khafri відмічають, що система соціальної підтримки, яка включає сім'ю, друзів, вчителів, сусідів, медичних працівників, впливала на здорову поведінку підлітків. Підлітки, які мають розвинену систему соціальної підтримки, частіше дотримуються поведінки, що сприяє зміцненню здоров'я, демонструють вищий рівень обізнаності щодо принципів здорового способу життя та володіють більшою кількістю навичок у сфері самоогляду. Дослідження також підтверджує значний вплив однолітків на формування поведінки молоді. Оскільки підлітки проводять багато часу з друзями, їхня взаємодія часто відбувається поза домом і без безпосереднього контролю з боку батьків. Тиск з боку ровесників може стати чинником ризикованої поведінки у цьому віці. Зокрема, під впливом однолітків підлітки можуть почати курити, вживати наркотичні речовини чи демонструвати низьку успішність у навчанні, що суперечить основам здорового способу життя.

Дані, які були представлені M. Chen, K. James, E Wang свідчать про те, що освітні програми сприяли формуванню здорового способу життя, зниження захворюваності та зменшення використання ресурсів охорони здоров'я. Вони призвели до скорочення прогулів у школі, кількості днів з обмеженою активністю та кількості звернень до відділення невідкладної допомоги. Подібно до ефекту доміно, студенти, які здобувають освіту, спрямовану на зміцнення здоров'я, вплинуть на свої сім'ї та друзів. Загальна користь полягає у передачі навичок новим поколінням, коли ці юнаки стануть батьками. Співпраця між учителями, батьками та учнями відіграє ключову роль у формуванні здорового способу життя серед підлітків. Залучення фахівців у сфері громадського здоров'я до програм санітарної освіти в школах може позитивно впливати на поведінку учнів, спрямовану на зміцнення здоров'я. Крім того, поширення санітарно-профілактичних знань через однолітків здатне підвищити рівень обізнаності, сформувати відповідальне ставлення та сприяти розвитку здорових практик серед молоді.

У сучасній науковій літературі соціально-педагогічні умови формування культури здорового способу життя молоді визначаються як сукупність пов'язаних між собою соціальних, освітніх, організаційних та середовищних чинників, що забезпечують ефективність виховання, яке направлено на підтримку молоддю свого здоров'я. Українські дослідники наголошують, що такі умови можуть включати в себе мотиваційні практики щодо здорової поведінки, підтримку з боку соціального середовища у суспільстві, доступ до якісної і корисної інформації та наявність як раз професійно підготовлених фахівців у соціальній та медичній сфері. За даними І. Гуцол, І. Миронюк, В. Брич стосовно комунікацій у сфері громадського здоров'я відмічається, що соціально-педагогічні умови набувають міжсекторального характеру та реалізуються через взаємодію освітніх, соціальних і медичних інституцій. Згідно з підходами Всесвітньої організації охорони здоров'я, формування здорового способу життя можливе лише за умови поєднання індивідуальних, соціальних і середовищних компетенцій, що повністю корелює з соціально-педагогічною логікою впливу на молоде покоління.

Наукові джерела засвідчують, що фахівці сфери громадського здоров'я відіграють ключову роль у формуванні здоров'язбережної поведінки молоді, виконуючи освітню, профілактичну, координаційну та мотиваційну функції. У вітчизняних дослідженнях підкреслюється, що діяльність таких фахівців охоплює планування та реалізацію профілактичних різноманітних програм, санітарнопросвітницьку роботу серед молоді, моніторинг поведінкових ризиків та організацію міжсекторальної комунікації. Дійсно, для реалізації таких програм і комунікацій повинна проводитись високоякісна підготовка соціальних працівників на сучасному рівні. Виходячи з робіт Я. Юрків відомо, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів здійснюється в закладах фахової передвищої та вищої освіти України, за спеціальністю 231 Соціальна робота. У контексті освітнього середовища закладів вищої освіти ключовими суб'єктами взаємодії для майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів виступають викладачі, які входять до групи забезпечення відповідної освітньої програми. Важливу роль у цій системі відіграють також стейкхолдери. Виходячи з теми, можна визначити провідних учасників процесу: науково-педагогічних працівників, що здійснюють професійну підготовку студентів, та стейкхолдерів, які впливають на якість освітніх програм. При цьому підкреслюється, що науково-педагогічний працівник як суб'єкт професійної підготовки має бути не лише компетентним фахівцем, а й виконувати різні ролі протягом усього періоду навчання. Це необхідно для формування у майбутніх соціальних працівників і педагогів готовності до роботи з уразливими категоріями населення. Також, майбутні соціальні працівники можуть спиратись на Закон України «Про систему громадського здоров'я» №2573ІХ від 06.09.2022., який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки держав-

них органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення.

За даними S Carson, F. Cameron, D. Lee для сприяння партнерству системи охорони здоров'я, що забезпечує соціальний захист населення, з постачальниками соціальних послуг на рівні місцевих співтовариств, департамент охорони здоров'я США створює спеціальні групи по співпраці для розвитку міжвідомчих мереж направлення пацієнтів до фахівців у сфері соціальних та медичних послуг. Зарубіжні автори також акцентують увагу на ролі фахівців громадського здоров'я як координаторів соціальних ресурсів та посередників між молоддю й системою охорони здоров'я. Дослідження Tabrizi та співавторів підтверджують, що ефективність програм задля збереження здоров'я значною мірою залежить від професійної підготовки спеціалістів та їх здатності адаптувати інтервенції до потреб конкретних молодіжних груп.

Проведений аналіз наукових джерел дозволяє визначити основні соціально-педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування культури здорового способу життя молоді. До них належать мотиваційні, організаційні, освітні та міжсекторальні чинники. Мотиваційні умови пов'язані з розвитком усвідомленої потреби у збереженні власного здоров'я та формуванням позитивного ставлення до здоров'язбережної поведінки. Організаційні умови передбачають створення сприятливого соціального середовища й забезпечення доступу до відповідних програм громадського здоров'я.

Освітні умови реалізуються через інтеграцію здоров'язбережного компоненту в систему формальної та неформальної освіти, тоді як міжсекторальні умови забезпечують узгоджену взаємодію медичних, соціальних та освітніх структур. Саме міжсекторальний підхід, за даними міжнародних досліджень, дозволяє досягти стійких змін у поведінці молоді та підвищити ефективність програм громадського здоров'я.

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що попри наявність значної кількості праць,

присвячених окремим аспектам здорового способу життя, проблема соціально-педагогічних умов формування культури здорового способу життя молоді саме у сфері громадського здоров'я залишається недостатньо систематизованою. Недостатньо дослідженими є питання міжсекторальної взаємодії, адаптації міжнародних підходів до українських реалій та розроблення цілісних моделей соціальнопедагогічного впливу на молодь.

Висновки.

1. Проблема формування культури здорового способу життя молоді є предметом міждисциплінарних наукових досліджень і розглядається у працях фахівців з соціальної педагогіки, соціальної роботи, медицини, психології та громадського здоров'я. У сучасних наукових джерелах культура здорового способу життя трактується як інтегральне особистісне утворення, що поєднує систему знань про здоров'я, ціннісні орієнтації, мотивацію до здоров'язбережної поведінки та практичні навички її реалізації.

2. Соціально-педагогічні умови формування культури здорового способу життя молоді у контексті діяльності системи громадського здоров'я є складним, багаторівневим і міждисциплінарним процесом, який можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних мотиваційних, освітніх, організаційних та міжсекторальних чинників, що забезпечують ефективність соціальнопедагогічного впливу на молодь з метою формування стійких здоров'язбережних установок і поведінкових практик.

3. Сутність соціально-педагогічних умов полягає у створенні такого соціального та освітнього середовища, яке б сприяло усвідомленню молоддю цінності здоров'я як особистісного й суспільного ресурсу, розвитку відповідального ставлення до власного способу життя та набуттю практичних навичок задля збереження здоров'я. Їх структура охоплює, з одного боку, внутрішні чинники (мотивацію, ціннісні орієнтації, готовність до самодисципліни), а з іншого – зовнішні соціальнопедагогічні впливи, пов'язані з організацією профілактичної, освітньої та соціальної роботи у межах системи громадського здоров'я.

4. Фахівці у сфері громадського здоров'я відіграють ключову, системоутворювальну

роль у формуванні корисних для здоров'я звичок та культури здорового способу життя молоді. Їх професійна діяльність реалізується через взаємодію і поєднання освітньої, мотиваційної та координаційної функцій, що забезпечують інтеграцію індивідуальних, соціальних і середовищних впливів на молодь. У процесі формування культури здорового способу життя вони виступають не лише джерелом науково обґрунтованої інформації, а й медіаторами між молоддю, системою охорони здоров'я, освітніми закладами, соціальними службами та громадськими інституціями, забезпечуючи міжсекторальну взаємодію та сталість профілактичних програм.

5. Таким чином, ефективне формування культури здорового способу життя молоді можливе тільки за умови цілісної реалізації комплексу соціальнопедагогічних умов, які охоплюють мотиваційні, організаційні, освітні та міжсекторальні складові. Зазначені умови не функціонують ізольовано, а перебувають у тісному взаємозв'язку, взаємодоповнюючи одна одну та забезпечуючи системний характер соціально-педагогічного впливу на молодь. Мотиваційні умови спрямовані на формування у молоді усвідомленої потреби у збереженні та зміцненні здоров'я, позитивного ставлення до здоров'язбережної поведінки й готовності до відповідального вибору власного способу життя.

6. Організаційні умови передбачають створення сприятливого соціального середовища, доступність програм громадського здоров'я та координацію діяльності інституцій, що залучені до роботи з молоддю. Освітні умови реалізуються через інтеграцію здоров'язбережного змісту у систему формальної й неформальної освіти, застосування інтерактивних і практикоорієнтованих методів, спрямованих на формування життєвих навичок та стійких корисних для здоров'я звичок.

7. Особливого значення у сучасних умовах набувають міжсекторальні соціально-педагогічні умови, що забезпечують узгоджену взаємодію фахівців сфери громадського здоров'я, освітніх закладів, соціальних служб, органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій. Саме міжсекторальний підхід дозволяє поєднати індивідуальні, соціальні та середовищні комунікації, підви-

щити ефективність профілактичних програм і забезпечити сталість позитивних змін у поведінці молоді.

8. Таким чином, соціально-педагогічні умови ефективного формування культури здорового способу життя молоді доцільно розглядати як системне, науково обґрунтований процес, що функціонує у межах діяльності системи громадського здоров'я та спрямоване на формування в молоді цілеспрямованого ставлення до здоров'я, відповідальної поведінки й здатності до дбайливого відношення до себе. Їх комплексна реалізація створює теоретичні та практичні передумови для підвищення ефективності соціальнопедагогічної діяльності й подальшого розроблення моделей

формування культури здорового способу життя молоді.

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що попри наявність значної кількості праць, присвячених актуальним аспектам здорового способу життя, проблема соціальнопедагогічних умов формування культури здорового способу життя молоді саме у сфері громадського здоров'я залишається недостатньо систематизованою и вивченою. Також, недостатньо дослідженими є питання міжсекторальної взаємодії, адаптації міжнародних підходів до українських реалій та розроблення цілісних моделей соціальнопедагогічного впливу на молодь, що і буде метою наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Tabrizi J. S., Doshmangir L., Khoshmaram N., Shakibazadeh E., Abdolahi H.M., Khabiri R. Key factors affecting health promoting behaviors among adolescents: a scoping review. *BMC Health Serv Res.* 2024 Jan 11;24(1):58. <https://doi.org/10.1186/s12913-023-10510-x>. PMID: 38212786; PMCID: PMC10782684.
2. Юрків Я. І. Характеристика суб'єкта професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів до роботи із вразливими категоріями населення. *Освіта та педагогічна наука.* 2022. №1 (179). С. 91–98. [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-1\(179\)-91-98](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-1(179)-91-98)
3. Кулик І. В. Соціальна робота з різними групами клієнтів : навчальний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. 236 с.
4. Формування здорового способу життя. Навчально-методичні рекомендації / Андриученко Т., Вакуленко О., Волков В., Дзюба Н., Коляда В., Комарова Н., Пеша І., Тілікіна Н. (кер. авт. колект. О. Вакуленко). К.: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2018. 100 с.
5. Rebecca Raeside, Advancing adolescent health promotion in the digitalera, *Health Promotion International*, Volume 40, Issue 2, April 2025, daae172, <https://doi.org/10.1093/heapro/daae172>.
6. Lazzeri G., Azzolini E., Pammolli A., Simi R., Meoni V., Giacchi M. Factors associated with unhealthy behaviours and health outcomes: a cross-sectional study among Tuscan adolescents (Italy). *Int J Equity Health.* 2014;13(1):83. Published 2014 Sep 25. <https://doi.org/10.1186/s12939-014-0083-5>
7. Юрків Я. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до роботи із вразливими категоріями населення : дис. .. д-ра пед. наук: 13.00.05. / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 606 с.
8. Bakouei F., Jalil Seyed-Andi S., Bakhtiari A., Khafri S. Health Promotion Behaviors and Its Predictors Among the College Students in Iran. *Int Q Community Health Educ.* 2018; 38(4): 251-258. <https://doi.org/10.1177/0272684X18781780>
9. Chen M.Y., James K., Wang E.K. Comparison of health-promoting behavior between Taiwanese and American adolescents: a cross-sectional questionnaire survey. *Int J Nurs Stud.* 2007; 44(1): 59-69. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2005.11.015>
10. Гуцол І. Я., Миронюк І. С., Брич В. В. Підходи до формування міжсекторальних робочих груп розробки та впровадження програм громадського здоров'я на рівні територіальних громад. *Україна. Здоров'я нації.* 2024. № 3 (77). С. 7-14. <https://doi.org/10.32782/2077-6594/2024.3/01>
11. Carson S. L., Cameron F., Lee D., et al. A collaboration team to build social service partnerships within a safety-net health system. *BMC Public Health.* 2024;24(1):654. Published 2024 Mar 1. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18155-z>

REFERENCES:

1. Tabrizi, J. S., Doshmangir, L., Khoshmaram, N., Shakibazadeh, E., Abdolahi, H. M., & Khabiri, R. (2024). Key factors affecting health promoting behaviors among adolescents: a scoping review. *BMC Health Services Research*, 24(1), 58. <https://doi.org/10.1186/s12913-023-10510-x>

2. Yurkiv, Ya. I. (2022). Kharakterystyka subjekta profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv ta sotsialnykh pedahohiv do roboty iz vrazlyvymy katehoriiamy naseleння [Characteristics of the subject of professional training of future social workers and social educators to work with vulnerable categories of the population]. *Osvita ta pedahohichna nauka*, 1(179), 91–98. [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-1\(179\)-91-98](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-1(179)-91-98) [in Ukrainian].
3. Kulyk, I. V. (2020). Sotsialna robota z riznymy hrupamy kliientiv [Social work with different client groups]: navchalnyi posibnyk. Ivano-Frankivsk: NAIR. [in Ukrainian].
4. Andriuchenko, T., Vakulenko, O., Volkov, V., Dziuba, N., Koliada, V., Komarova, N., Piesha, I., & Tilikina, N. (2018). Formuvannya zdorovoho sposobu zhyttia [Formation of a healthy lifestyle. Educational and methodological recommendations]: navchalno-metodychni rekomendatsii. Kyiv: DU “Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky” [in Ukrainian].
5. Raeside, R. (2025). Advancing adolescent health promotion in the digital era. *Health Promotion International*, 40(2), daae172. <https://doi.org/10.1093/heapro/daae172>.
6. Lazzeri, G., Azzolini, E., Pammolli, A., Simi, R., Meoni, V., & Giacchi, M. V. (2014). Factors associated with unhealthy behaviours and health outcomes: a cross-sectional study among Tuscan adolescents (Italy). *International Journal for Equity in Health*, 13(1), 83. Published 2014 Sep 25. <https://doi.org/10.1186/s12939-014-0083-5>
7. Yurkiv, Ya. I. (2021). Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv ta sotsialnykh pratsivnykiv do roboty iz vrazlyvymy katehoriiamy naseleння [Theory and practice of professional training of future social educators and social workers to work with vulnerable categories of the population] [Doctoral dissertation, Luhansk Taras Shevchenko National University]. Starobilsk. 606 p. [in Ukrainian].
8. Bakouei, F., Jalil Seyedi-Andi, S., Bakhtiari, A., & Khafri, S. (2018). Health promotion behaviors and its predictors among the college students in Iran. *International Quarterly of Community Health Education*, 38(4), 251–258. <https://doi.org/10.1177/0272684X18781780>
9. Chen, M. Y., James, K., & Wang, E. K. (2007). Comparison of health-promoting behavior between Taiwanese and American adolescents: a cross-sectional questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 44(1), 59–69. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2005.11.015>
10. Hutsol, I. Ya., Myroniuk, I. S., & Brych, V. V. (2024). Pidkhody do formuvannya mizhsektoralnykh robochykh hrup rozrobky ta vprovadzhennia prohram hromadskoho zdorovia na rivni terytorialnykh hromad [Approaches to the formation of intersectoral working groups for the development and implementation of public health programs at the level of territorial communities]. *Zdorovia natsii*. № 3 (77). 7-14. doi: <https://doi.org/10.32782/2077-6594/2024.3/01> [in Ukrainian].
11. Carson SL, Cameron F, Lee D, et al. A collaboration team to build social service partnerships within a safety-net health system. *BMC Public Health*. 2024;24(1):654. Published 2024 Mar 1. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18155-z>

Дата першого надходження статті до видання: 21.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.05.2026